

מקור: משרד המסחר האמריקני

תגובה

מילטון פרידמן תמיד צודק?

מילטון פרידמן אולי צודק בעיני עצמו, אבל המציאות והעובדות מקלקלות לו את התיאוריה

בתור התוצר המקומי היה עד שנות השלושים כ-5% והמשק האמריקני סבל מתנודות חריפות שהפכו למשברים אשר איימו על כל שיטת השוק החופשי.

התקופה השנייה, מ-1945 ועד ימינו, שנואה על פרידמן חסידיו: מעורבות הממשלה במשק האמריקני הלכה וגדלה (בממוצע כ-20% מתוך התמ"ג) ומשום מה, התנודות בצמיחה קטנו באופן דרסטי.

המציאות, אם כן, מפריכה את מדע הכ"ל כלה של פרידמן: מאמצע שנות ה-40, נחלשו התנודות המחזוריות באופן ניכר והגייץ עז לשליש מרמתן בתקופה הקודמת; וכל זאת קרה בשעה שהממשל הגדיל את מעורבותו פי ארבעה לעומת התקופה הקודמת.

אלא שהמציאות לעתים נדירות הרתיחה את פרידמן חסידיו מלהמשיך ולדבוק בדרך האמת: התיאוריה תמיד תקפה. הממשלות הן שמעוותות את המציאות. והמציאות אינה נעימה.

יומי הכלכלה החדשה, התחרותית נתגלו כמלוא קלונם פרידמן אינו מתרגש: זה לא משבר של שיטה. אלו רק אפיון דות, מקרים בודדים של נוכלים... הדוב המכריע של התאגידים הכלכליים עושה עס קיו כחוק, בדרך נאותה וללא הונאה...".

וכאמת מרוע על העסקים הגדולים להדקק לנוכלויות? הרי בשני העשורים האחרונים חילקו הממשלות כרחבי העולם את הנכסים הממשלתיים בחצי חינם (הפרטה) לבעלי ההון הגדולים המקורבים והמרוחקים, הכל על-פי חוק, ובהשראת נערי שיקאגו תלמידיו של מילטון פרידמן.

רונלד רייגן, חסיד היוזמה החופשית, סירד למקורביו בעסקי הנפט פטורים ממס, ולמקורביו בעסקי הנשק הוא אירגן הומנות בהיקף ללא תקדים מהפנטגון, הכל כמוכר על-פי חוק.

בישראל שברו את האיגודים המקצועיים, הכניסו את קופות הפנסיה לבורסה, ניצלו ללא הגנה את העובדים הפלשתיים, ניסו, ייבאו פועלים זרים, כולל זונות, הכל על-פי חוק.

(המשך בעמ' 11)

עובדה היא שבארה"ב של סוף המאה ה-19, לא היתה כמעט התערבות ממשלתית. זה היה התוד המזוהב של כלכלת השוק התחרותי. ואף על פי כן, דווקא כתקופה זו צמחו תאגידים הענק של ארה"ב והתגבשה אליטת הכוח האמריקנית אשר שולטת עד היום במשק העולמי. הממשל האמריקני נאלץ לנקוט מדיניות רגולציה ופיקוח רק כתוצאה מהמשבר הגדול בשנות ה-30, שהתחולל כתוצאה מפריחת הקפיטליזם החרוטי ההודר.

פרידמן טוען בביטחון כי הקפיטליזם אינו נמצא במשבר. אין משברים, לפי פרידמן, אלא יש רק הפסדים עונתיים, ואין דע בהם. להיפך: הם הכרחיים לטיהור המערכת מאי יעילות נקודתית. אבל הבעיה העיקרית היא ההתערבות הממשלתית.

כרגע שהממשלה מנסה למנוע הפסדים ולפעול בניגוד לכוחות השוק, היא גורמת לעיוותים, ואלה מזליכים למשברים כלליים של אינפלציה, אבטלה חוסר-צמיחה. זאת אמונה הברורה מאליה לכלל המאמינים ברחבי העולם, מגרינספאן ועד לסייבן את קליין. אבל שוב עוברות החיים סתרות את עיקרי האמונה.

המעורבות גדלה, המשברים התמתנו

העוברות מוצגות בגרף, שמתאר את שיעורי הצמיחה של התוצר המקומי בארה"ב בין 1880 לבין 2001.

קל לראות שמדובר בשתי תקופות: תקופה אחת, מאז 1880 ועד למלחמת העולם השנייה, היתה סוערת ומלווה בתנודות חריפות בצמיחה (אחוז סטיית תקן של 8.4 או טווח של 16.8). התקופה השנייה, שמאז 1945 ועד ל-2001, הצטיינה ביציבותה (אחוז סטיית התקן ירד ל-2.5 או לטווח של 5).

התקופה הראשונה נחשבת לתקופת הוודו של הקפיטליזם החרוטי ההודר. בתקופה זו מיצעה הממשלה האמריקנית להתערב (שיעור ההוצאות של הממשל

יהונתן ניצן ושמשון ביכלר

שבוע שעבר התפרסם במוסף זה ראיון שערך סביר פלוצקר עם מילטון פרידמן, ובו חשף האחרון ללא מורא וללא משוא פנים את תורתו (הקפיטליזם במשבר? איזה משבר?), "ממון", 23 ביולי). והנה עיקריה: מילטון פרידמן סבור שאנחנו בדרך אל גן העדן. שמו של גן העדן: "קפיטליזם-חרוטי-טהור".

מי ששם מכשולים בדרך לגן העדן הם שני האויבים הגדולים של המין האנושי: המונופולים והממשלות. שניהם מחבלים ללא-הרף בתהודות הבראה ובשוק החופשי.

הסיבה למשברים היא בעיקר... עורף פיקוח ורגולציה. התרופה הנכונה היא צמצום הרגולציה. השוק, ככל שהוא חופשי יותר, כך הוא בריא יותר ומתפקד טוב יותר לרווחת כולם... ובכלל, ככל שתקטן המעורבות הממשלתית, המונופולים ייעלמו והתנודות המחזוריות בקפיטליזם יתמתנו.

עד כאן עיקרי פולחן השוק החופשי מתוצרת כנסיית מדע הכלכלה. על המניטות האלה חוזרים השכם והערב מדבית הכלכלנים הנאורים ובעצם מדבית הילידים כרחבי העולם הקפיטליסטי. המעניין הוא, שכמו בכל הדתות, אין הרבה קשר בין האמונות של הכהן הגדול פרידמן וצאן מרעיי תו הכלכלנים, ובין עוברות החיים. והעובדה

היא שיש מעורבות ביוזמה.

חילטון פרידמן תמיד צודק?

(חמשך מעמי 6)

מעבר לרמאויות החשבונאיות ול"אפיוזות", פרידמן טר ען כי אין צורך ברשויות הממשלתיות, ובעיקר אין צורך ברשות לניירות ערך כדי להגן על חסכנות הציבור. לטענתו, "ישו את המשקיעים הגדולים. בשביל להגן על כספם... היום המשקיעים הגדולים מוניחים את תבתייהם, לא בודקים לעומק את הנעשה בתוך התברות שאת מנייתיהן רכשו, מפני שהם טמכים על רשות ניירות הערך. והתוצאה האומללה ידועה...". כלומר, שוב הפיקוח הממשלתי אשם במפולת.

הבה נברוק מה עשו המשקיעים הגדולים בעשור האחרון וכיצד הם הגנו על כספי המשקיעים. ללא ספק, הם הרטיבו לפעול בעת המשבר ביפאן ב-1989, בעת משבר מקסיקו ב-1994, בעת משבר ררוס'מזרח אסיה ב-1997, בעת משבר רוסייה ב-1998, בעת משבר הנאסד"ק ב-2000, בעת משבר ארגנטינה ב-2002. לאורך כל הדרך, המשקיעים הגדולים ונציגיהם, כגון, סטאנדרד אנד פורס", "מוליס", ושאר בנקאי ההשקעות הגדולים, הברוקרים הגדולים וכמך בן אין לשבוח את האנליסטים הגדולים – המליצו בתום ערב ההתמוטטות על ניירות ערך שהתגלו כחסרי כל ערך.

שוב, הבעיה נעוצה בעולם העובדות, ואלו אינן מסתרות עם אמונתיו של פרידמן. האמונה הרווחת היא שכ-40% ממשקי הבית בארה"ב מחזיקים במניות, ומשם כך, אותם משקיעים קטנים מסוגלים לפעול ככלם נגד גובלויות. העובדות הן אחרות: 90% מהנכסים הפיננסיים בארה"ב מצויים בבעלות העשירון העליון, ועיקר המסחר והמחירים נקבע על-ידי קבוצה מצומצמת של כמה עשרות קבוצות הון ומשקיעים גדולים. הם קבעו את קצב התנפחות הנכסים, את קצב המיווגים, את קצב חלוקת ההכנסות והרכוש בארה"ב. הם גם נותרו עם הרווחים והותירו את המצוי המשקיעים הקטנים עם ההפסדים. מה שנתר לאתר המפולת, הוא חוב אריר שמוטל על כתפי החברה האמריקנית, ואנו יודעים היטב מי ממנו אוחז אותם, משקיעים קטנים.

הבקהלה של שיקגו

קיימת גם עובדה נוספת, שפרידמן אהב להתעלם ממנה: פולחן השוק המשוכלל והתחרות החופשית לא צמח באוויר. הפולחן נוצר באוניברסיטת שיקגו שם כיכב במשך שנים מילטון פרידמן. מי שמימן את הקמת החוג לכלכלה באוניברסיטת שיקגו בתחילת המאה העשרים היה ג'ון רוקפלר. משפחת רוקפלר התמחתה בכל החיי

דושים העיקריים של הגבלת התחרות הבריאה. המשפחה החלה דרכה בהשתלטות על ויקוק הנפט כארה"ב תוך כדי חיטול, לעתים בכוח ובאימים, של מאות מוקקים עצמיים. לאחר מכן היא השתלטה על ויסות התפוקה של הנפט בארה"ב ובעולם. היא פיתחה את מוסד "הטראסט" ויצרה בריתות עם בעלי מסילות הברזל וראשי הבנקים הגדולים. היא עיצבה את מרבית הפנסונים המוכרים בעולם: סבירת איגודים מקצועיים, תמרון טעמם של הצרכנים, הרצת מניות באופן חזק, שימון עיתונים, שיתוף פוליטיקאים, מימון קרנות אקדמיות למחקר כלכלי, ועוד. ג'ון רוקפלר שתרם 45 מיליון דולר לאוניברסיטת שיקגו אמר: "זהו ההשקעה הטובה ביותר שהיתה לי בחיי". ואכן, המשרתים האקדמיים התייחסו ביראת כבוד לארון רוקפלר. אפילו בתוג לטפחות של אוניברסיטת שיקגו טרח אחד הפרופסורים ופירסם מחקר מלומד שבו הוא טען כי "רוקפלר עולה בגאונותו היצירתית על הומוסוס, דאנסה ושייקספיר". פרופסורים אחרים, שהעזו למתח ביקורת על האוליגרכיה האמריקנית ועל השיטות של רוקפלר, גורשו מאוניברסיטת שיקגו, ולמעשה, ממרבית האוניברסיטאות החשובות בארה"ב. כך, נסללה הדרך להשתלטות של "אסכולת שיקגו", המפיצה התנאית של בשורת השוק החופשי והצרכן הרבונני. היא איי יסדה סניפים ושלוחות במרבית אוניברסיטאות העולם, כולל במוכן באלו של ישראל. מוור רק, שכנסיות השוק החופשי לא מותרת לעולם על הזיכיון המונופוליסטי שלה בשוק האקדמי. חסידיו של מילטון פרידמן חדרו לכל חלקה בריאה באוניברסיטאות, בממשלים וכמוכן בבנקים המרכזיים ברחבי העולם. מזדה עוד יותר היא העובדה, שמילטון פרידמן, הכהן הגדול של התחרות הבריאה, וחסידיו באוניברסיטאות, הטיפו תמיד לשבירת האיגודים המקצועיים. המונופוליסטים ולהפיכת שוק העבודה לתחרותי. משום מה, הם מעולם לא העלו על דעתם לוותר על הקביעות שלהם באוניברסיטאות. חסידיו של פרידמן בישראל, שהם חלק לא מבוטל מהפרופסורים לכלכלה באוניברסיטאות, מעולם לא העלו על דעתם לוותר על זכותם לקבל פנסיה תקציבית. לעומת זאת, הם סמרו לשלוח את כשר התותמים, השכירים והפנסיות שלהם, אל עבר כוחות השוק.

■ שמשון ביכלר ויהונתן ניצן, מחברי הספר "מרווחי מלחמה לדיברנדנים של שלום" בהוצאת כרמל